

УДК 343.342

Криворучко І. А., перший заступник керівника Калинівської місцевої прокуратури Вінницької області, аспірант відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, м. Київ.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ САНКЦІЇ У СТАТТЯХ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЮТЬ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЬ ТЕРОРИСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Анотація. У статті висвітлюється проблема конструювання кримінально-правових санкцій, а також призначення покарання за вчинення злочинів, що полягають у діяльності терористичних організацій (створення терористичної організації — стаття 258-3 та фінансування створення терористичних організацій — стаття 258-5). Окрім того, проаналізовано санкції суміжних складів злочинів (зокрема, створення не передбачених законом збройних формувань — ст. 260 КК України). У статті використана широка емпірична база — проаналізовано близько 100 вироків за вказаними вище статтями у частині призначення покарання винуватим особам.

На підставі аналізу практики призначення покарання за створення та діяльність терористичних організацій, а також за фінансування тероризму, враховуючи основні досягнення кримінально-правової думки та використовуючи такі методи наукових досліджень, як статистичний, аксіоматичний, системно-структурного аналізу, абстрагування, індукції, дедукції, синтезу, моделювання, узагальнення було виявлено основні тенденції передбачення міри покарання за вчинення вказаних вище злочинів, які стосуються як основних, так і додаткових покарань, а також їх розмірів. Окрім того, запропоновані наступні зміни кримінально-правових санкцій: 1) передбачити основне покарання у виді позбавлення волі на строк від 5 до 15 років за створення та діяльність воєнізованих або збройних формувань, не передбачених законом; 2) у санкціях, що передбачають за створення та діяльність злочинних організацій конфіскацію майна як додаткове факультативне покарання або не вміщують цього виду покарання, передбачити конфіскацію майна як додаткове обов'язкове покарання; 3) у санкції ч. 1 ст. 258-5 КК України додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю перевести у факультативне.

Ключові слова: кримінально-правові санкції, покарання, призначення покарання, терористична організація, діяльність терористичних організацій, фінансування тероризму.

Kryvoruchko I.A., first deputy head Kalinovsky local prosecutor's office Vinnitsa region, post-graduate student of the criminal law department

*Criminology and Judicial Institute of the State and
rights to them V.M. Koretsky National Academy of Sciences of Ukraine*

CRIMINAL LEGAL SANCTIONS IN THE ARTICLES OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE INTRODUCING THE RESPONSIBILITY OF THE ACTIVITIES OF THE TERRORIST ORGANIZATIONS

Abstract. *The article deals with the problem of designing criminal sanctions, as well as the imposition of punishment for crimes committed by terrorist organizations (creation of a terrorist organization — Article 258-3 and financing of the creation of terrorist organizations — Article 258-5). In addition, sanctions on adjacent offenses of crimes (in particular, the creation of non-statutory armed units — Article 260 of the Criminal Code of Ukraine) were analyzed. The article uses a wide empirical base — about 100 sentences were analyzed in the above articles in relation to the purpose of punishment of guilty persons.*

Based on the analysis of the practice of imposing punishment for the creation and operation of terrorist organizations, as well as for the financing of terrorism, taking into account the main achievements of criminal law and using such methods of scientific research as statistical, axiomatic, systematic structural analysis, abstraction, induction, deduction, synthesis, modeling, generalization revealed the main tendencies of prediction of the punishment for committing the above-mentioned crimes, which concern both basic and additional punishments, as well as same size. In addition, the following changes to criminal sanctions are proposed: 1) to provide for basic punishment in the form of imprisonment for a term of 5 to 15 years for the creation and operation of paramilitary or armed formations not provided for by law; 2) in sanctions foreseen for the creation and operation of criminal organizations, confiscation of property as an additional optional punishment or does not include this type of punishment, provide for the confiscation of property as additional mandatory punishment; 3) in the sanctions of Part 1 of Art. 258-5 of the Criminal Code of Ukraine additional punishment in the form of deprivation of the right to occupy certain positions or engage in certain activities to translate into an optional.

Keywords: criminal sanctions, punishment, punishment, terrorist organization, activity of terrorist organizations, financing of terrorism.

DOI: <https://doi.org/10.36477/2616-7611-2018-07-20>

Постановка проблеми. Проблема застосування кримінально-правових норм до осіб, що причетні до діяльності самопроголошених «Донецької народної республіки» («ДНР») та «Луганської народної Республіки» («ЛНР») є актуальною для України, враховуючи сучасні соціально-політичні умови. Зокрема, неоднозначно сьогодні вирішується питання про те, чи можна їх відносити до терористичних організацій, враховуючи передбачений у законодавстві України механізм визнання організацій терористичними. Окрім того, важливою складовою такого застосування норм є як конструювання кримінально-правових санкцій законодавцем, так і призначення покарання за їх учинення.

Постановка завдання. У статті буде проаналізовано кримінально-правові санкції за вчинення злочинів, що полягають у діяльності терористичних організацій. Йдеться про санкції, передбачені у ст. 258-3 «Створення терористичної групи та терористичної організації» та у ст. 258-5 «Фінансування тероризму», а також у суміжних складах злочинів. Окрім того, досліджено практику призначення покарання за вчинення злочинів, що полягають у діяльності терористичних організацій в Україні.

Аналіз останніх досліджень. У теорії кримінального права проблема пеналізації суспільно небезпечних діянь, яка охоплює й встановлення кримінально-правових санкцій, була предметом дослідження таких науковців, як О. П. Горох, Н. О. Гуторова, С. І. Дементьєв, Т. А. Денисова, З. А. Загиней, О. О. Книженко, А. П. Козлов, Л. Л. Кругликов, Т. О. Лєснієвськи-Костарева, А. А. Музика, Н. А. Орловська, М. І. Панов, І. І. Присяжнюк, Ю. В. Філей тощо. Однак у них визначено або загальнотеоретичні засади конструювання кримінально-правових санкцій, або вони були присвячені вивченню відповідного питання щодо конкретних складів злочинів або видів злочинів. Кримінально-правові санкції та призначення покарання за злочини, що полягають у діяльності терористичних організацій, науковцями практично не досліджувалися.

Виклад основного матеріалу. Для характеристики кримінально-правових санкцій за злочини, що полягають у діяльності терористичних організацій в Україні, звернемо увагу на те, які види санкцій виокремлюються у теорії кримінального права. Санкції у статтях про основні склади злочинів, що досліджуються, безальтернативні відносно визначені та передбачають можливість застосування лише одного виду основного покарання — позбавлення волі на певний строк. Відповідно й санкції за кваліфіковані види складів злочинів (ч. 2 ст. 258-5, ч. 5 ст. 260 КК України) також безальтернативні та відносно визначені та передбачають такий самий вид основного покарання. Всі проаналізовані санкції належать до кумулятивних, оскільки одночасно з основним покаранням передбачають можливість призначення одного або двох додаткових покарань. Так, у ч. 1 ст. 258-3, ч.ч. 1–4 ст. 260 КК України передбачається одне факультативне додаткове покарання у виді конфіскації майна, у ч. 1 ст. 258-5 КК — два обов'язкових додаткових покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю та конфіскація майна. Санкції за кваліфіковані склади злочинів, що розглядаються, також кумулятивні та передбачають такі ж види додаткових покарань, як і санкції за основні склади злочинів.

Розміри покарань за вчинення кваліфікованих видів злочинів, передбачених у санкціях ч.ч. 2, 3 ст. 258-5 КК України, побудовані з дотриманням вимог правила «ступінчастості» зміни меж покарання, відповідно до якого мінімальна межа санкції у частині статті, яка посилює відповідальність, не повинна заходити за максимальну межу санкції у статті, яка встановлює покарання за менш небезпечне діяння [1, с. 149; 2, с. 241].

Проте таке правило формулювання санкцій за кваліфіковані види складів злочинів, що досліджуються, порушене під час конструювання санкції

за кваліфікований вид злочину, передбачений у ч. 5 ст. 260 КК України. У цій частині міститься кваліфікуюча ознака щодо всіх основних складів злочинів, вміщених у ч.ч. 1, 4 ст. 260 КК України. Як вбачається з аналізу відповідних кримінально-правових санкцій, правило «ступінчастості» покарань не дотримано між основними складами злочинів, вміщених у ч.ч. 1, 2 ст. 260 КК України. Законодавець допустив значний розрив між максимальною межею покарання за основні види відповідних складів злочинів (до 5 років позбавлення волі та до 8 років позбавлення волі відповідно) та мінімальною межею кваліфікованого складу злочину (від 10 років позбавлення волі). Такий великий розрив, на нашу думку, доцільно скоригувати.

Розмір покарання в усіх без винятку санкціях має мінімальні та максимальні межі. Відповідно, можна визначити і медіану основного покарання у виді позбавлення волі на певний строк. Вона становить: 11,5 років (ч. 1 ст. 258-3 КК України), 6,5 років (ч. 1 ст. 258-5 КК України), 3,5 років (ч. 1 ст. 260 КК України), 5,5 років (ч. 2 ст. 260 КК України), 9,5 років (ч. 3 ст. 260 КК України), 12,5 років (ч. 4 ст. 260 КК України).

Як відомо, індикатором правильного вибору законодавцем виду та розміру покарання за конкретний злочин, є судова практика, яка сигналізує як про надміру суворі, так і надміру м'які покарання, передбачені у кримінальному законі.

У ході дисертаційного дослідження було проаналізовано 75 вироків, в яких призначалося покарання особі за вчинення злочину, передбаченого у ч. 1 ст. 258-3 КК України. У 10 вироків (14%) суди призначали особі покарання у виді позбавлення волі з верхньої частини покарання (від 11,5 років до 15 років): позбавлення волі на строк 15 років — 2 вироків, на строк 13 років — 2 вироків, на строк 12 років — 1 вирок, на строк 11 років — 5 вироків. У 32 вироків (43%) суди призначали особі покарання з нижньої частини покарання (від 8 до 11,5 років). Відповідно найбільше вироків, в яких особи призначалося покарання у виді позбавлення волі на мінімальні строки, передбачені у санкції ч. 1 ст. 258-3 КК України: 8 років — 18 вироків, на строк 9 років — 8 вироків, на строк 10 років — 6 вироків.

З аналізу вироків, постановлених по ч. 2 ст. 260 КК України (32 вироків) вбачається, що суди не призначають винуватим покарання з верхньої частини, визначеної законом (на строк від 5,5 років до 8 років позбавлення волі). Водночас з нижньої частини покарання позбавлення волі на строк від 3 до 5,5 років було призначено покарання у 31 вироків (94%). Так, покарання у виді позбавлення волі призначалося на строк 5 років — у 15 вироків, на строк 4 роки — у 3 вироків, на строк 3 роки і 2 місяці — в 1 вироків, на строк 3 роки — у 12 вироків. В 1 вироків особі було призначено основне покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки і 1 місяць (очевидно, із застосуванням ст. 69 КК України), хоча у вироків про це не йдеться [3].

Що стосується випадків призначення покарання за ч. 1 ст. 258-5 КК України без застосування ст. 69 КК України (2 вироків з вивчених 9), то суди визначали такий розмір покарання у виді позбавлення волі, що дорівнює нижній межі цього покарання, передбаченого у санкції ч. 1 ст. 258-5 КК України (5 років).

Таким чином, проведене нами дослідження ще раз підтвердило висунуте раніше припущення, що у більшості випадків (50–60 %) суди призначають покарання ближче до нижньої межі санкції, і досить рідко — близько до максимуму санкцій (5–6%) [4, с. 114]. Окрім того, на думку Е. Ф. Побегайла, призначення судами покарання ближче до однієї з меж (верхньої або нижньої) означає, що санкція не узгоджена. При цьому чим більше призначається максимальних покарань, тим більше підстав стверджувати, що санкція цієї кримінально-правової норми «занижена», а чим більше призначається мінімальних покарань, тим більше підстав стверджувати, що санкція норми «завищена» [4, с. 115].

Ще одним показником коригування типового покарання судовою практикою є часте застосування судами ст. 69 КК України (призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом). Такі випадки свідчать (з урахуванням недоліків практики її застосування) про недосконалість законодавчих меж покарання [5, с. 82].

За результатами аналізу у ході дисертаційного дослідження встановлено, що у 33 вироках, постановлених по ч. 1 ст. 258-3 КК України (або 46 %) суди призначали особі покарання із застосуванням ст. 69 цього Кодексу. З них у 29 вироках особі було призначено покарання у виді позбавлення волі, а в 4 вироках — покарання, не пов'язані з ізоляцією засудженого від суспільства. У випадку призначення покарання із застосуванням ст. 69 КК України у 30 вироках передбачено незастосування додаткового покарання у виді конфіскації майна. Водночас у 3 вироках відсутня вказівка на те, чи призначається особі таке додаткове покарання (міститься вказівка лише на основне покарання, призначене до особи). З аналізу вироків, постановлених по ч. 1 ст. 258-5 КК України (9 вироків) вбачається, що суди зазвичай призначали особам покарання більш м'яке, ніж передбачено законом (ст. 69 КК України) (8 вироків або 89 %). При цьому суди у 6 вироках обирали такий вид призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, як перехід до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу за цей злочин. Відповідним основним покаранням, до якого переходили суди, був штраф (в усіх випадках). У трьох з цих вироків суди також застосовували такий вид призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, як непризначення додаткового покарання, що передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України як обов'язкове. При цьому особі не призначалося два обов'язкових додаткових покарання — позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю та конфіскація майна. В одному вирокі особі не було призначено додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади та займатися певною діяльністю у порядку застосування ст. 69 КК України та одночасно призначене покарання у виді конфіскації майна. У 2 вироках суди призначали такий вид більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, як непризначення додаткового покарання, що передбачене в санкції статті

(санкції частини статті) Особливої частини КК як обов'язкове.

Важливим аспектом кримінально-правових санкцій є їх узгодженість між собою. Більшою мірою це стосується, звісно, суміжних складів злочинів. Суміжними складами злочинів відносно складу злочину, передбаченого у ст. 258-3 КК, на нашу думку, виступають ті склади злочинів, що передбачають відповідальність за таку співучасть «особливого роду» [6, с. 157], як створення та діяльність злочинних організацій в Україні. Йдеться про такі склади злочинів, як створення злочинної організації (ст. 255), бандитизм (ст. 257), створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260). Що стосується фінансування тероризму, вчиненого у формі вчинення дій з метою фінансового або матеріального забезпечення терористичної групи (організації) (ст. 258-5 КК України), то суміжними складами злочинів у цьому випадку доцільно визнавати: сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності (ст. 256 КК України), фінансування воєнізованих або збройних формувань, не передбачених законом (ч. 3 ст. 260 КК України).

Зауважимо, що за створення та діяльність різних видів злочинних спільнот у санкціях КК України передбачено різну міру покарання за їх вчинення. Проаналізувавши ці санкції, можна виокремити наступні закономірності встановлення законодавцем покарань за створення та діяльність злочинних спільнот:

1) практично у всіх наведених вище статтях передбачається однакова міра покарання як за створення (організацію) злочинною спільнотою, так і за керівництво нею. Лише у ст. 260 КК України здійснюється диференціація відповідальності за ці діяння. При цьому за керівництво не передбаченими законом воєнізованими або збройними формуваннями передбачається значно суворіше покарання (позбавлення волі на строк від 5 до 10 років з конфіскацією майна або без такої), ніж за їх створення (позбавлення волі на строк від 2 до 5 років з конфіскацією майна або без такої — за створення не передбачених законом воєнізованих формувань; позбавлення волі на строк від 3 до 8 років з конфіскацією майна або без такої — за створення не передбачених законом збройних формувань);

2) терористична організація визнається законодавцем найбільш небезпечним видом злочинних організацій, що, на нашу думку, є справедливим. Однак варто звернути увагу на те, що міра покарання за створення та діяльність збройних формувань не передбачених у законі, є занадто лояльною та не відображає ступінь небезпеки таких злочинних формувань. Особливо в сучасних умовах, коли у складі терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР» має місце діяльність різноманітних збройних формувань, не передбачених законом. Випадки кваліфікації у судовій практиці дій осіб, які брали участь у складі не передбачених законом збройних формувань у складі терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», унеможлиблює належне та адекватне реагування держави;

3) у більшості статей, що аналізуються, законодавець передбачив і додаткове покарання у виді конфіскації майна (за винятком санкції ч. 1

ст. 255 КК України). Однак у санкції ст. 257 КК України покарання у виді конфіскації майна визначено як обов'язкове, а в інших проаналізованих санкцій — як факультативне. Окрім того, у санкції, передбаченої за вчинення дій, вчинених з метою фінансового або матеріального забезпечення окремого терориста чи терористичної групи (організації), організації (ст. 258-5 КК України) конфіскація майна передбачена як обов'язкове додаткове покарання;

4) лише у санкції ст. 258-5 КК України передбачено додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Воно визначене у цій санкції як додаткове обов'язкове покарання;

5) на відміну від ступеня тяжкості інших форм створення та діяльності злочинних організацій, за вчинення фінансування не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, постачання їм зброї, боєприпасів, вибухових речовин чи військової техніки (ч. 4 ст. 260) передбачено більш суворе основне покарання (позбавлення волі на строк від 5 до 10 років) порівняно з фінансуванням терористичної організації (позбавлення волі на строк від 5 до 8 років).

З виявлених вище закономірностей випливають наступні пропозиції відносно вдосконалення формулювання санкцій у статтях Особливої частини КК України, що передбачають відповідальність за створення та діяльність злочинних організацій в Україні:

1) санкція за вчинення злочину, передбаченого у ч. 1 ст. 258-3, на нашу думку, передбачає адекватну міру покарання порівняно з суміжними складами злочинів. Так, строк основного покарання у виді позбавлення волі має широкий діапазон (від 8 до 15 років), що дозволяє суду під час призначення покарання враховувати, зокрема, вид злочинної спільноти — терористична група чи терористична організація, форму суспільно небезпечного діяння, яке було вчинено винуватим. Водночас розмір покарання у виді позбавлення волі за вчинення злочину, передбаченого у ч. 2 ст. 260 КК України, вважаємо таким, що не відображає ступінь суспільної небезпеки вчиненого та є заниженим. На нашу думку, створення та діяльність не передбаченого законом збройного формування має таку ж ступінь суспільної небезпеки, як і створення та діяльність банди. Принаймні в обидвох випадках хоча б один учасник злочинної спільноти повинен бути озброєний, про що знають інші учасники вказаних вище злочинних організацій. Ураховуючи викладене вище, вважаємо за доцільне передбачити за створення та діяльність не передбачених законом збройних формувань такий же розмір покарання у виді позбавлення волі, як і в санкції ст. 257 КК України — від 5 до 15 років;

2) щодо доцільності передбачення у санкціях ч. 2 ст. 258-3 та ч. 1 ст. 258-5 КК України такого додаткового покарання, як конфіскація майна, то зауважимо наступне. У 18 проаналізованих нами вироках (43%), постановлених по ч. 1 ст. 258-3 КК України, а також у 5 вироках (56%), постановлених по ч. 1 ст. 258-5 КК України, суди призначали особі додаткове

покарання у виді конфіскації майна. Як вбачається, враховуючи «витребуваність» судовою практикою такого додаткового покарання, вважаємо за доцільне залишити цей вид додаткового покарання у санкціях статей, що досліджуються у цій праці. Водночас зауважимо, що у санкції ч. 1 ст. 258-5 КК України конфіскації майна надано статус обов'язкового додаткового покарання, а в санкції ч. 1 ст. 258-3 КК України — факультативного додаткового покарання. Враховуючи положення ч. 2 ст. 59 КК України, відповідно до якого конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості, вважаємо за доцільне у ч. 1 ст. 258-3 КК України передбачити, що конфіскація майна призначається як додаткове обов'язкове покарання. Таким же чином доцільно змінити й санкції ст. 260 КК України, а також включити додаткове обов'язкове покарання у виді конфіскації майна у санкцію ч. 1 ст. 255 КК України. Водночас звернемо увагу на те, що у санкції ч. 1 ст. 258-5 КК України передбачено таке додаткове обов'язкове покарання, як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. У жодному з проаналізованих вироків відповідне покарання винуватому не призначалося. Однак враховуючи особливості суб'єкта фінансування тероризму, вважаємо за доцільне залишити це покарання у санкції ч. 1 ст. 258-5 КК України та надати йому статусу факультативного.

Висновки. Таким чином, у цій праці було проаналізовано кримінально-правові санкції, передбачені у ч. 1 ст. 258-3 та ч. 1 ст. 258-5 КК України, а також у статтях, що містять суміжні склади злочинів. На підставі аналізу практики призначення покарання за створення та діяльність терористичних організацій, а також за фінансування тероризму, враховуючи основні досягнення кримінально-правової думки та використовуючи такі методи наукових досліджень, як статистичний, аксіоматичний, системно-структурного аналізу, абстрагування, індукції, дедукції, синтезу, моделювання, узагальнення було виявлено основні тенденції передбачення міри покарання за вчинення вказаних вище злочинів, які стосуються як основних, так і додаткових покарань, а також їх розмірів. Окрім того, запропоновані зміни кримінально-правових санкцій:

1) передбачити основне покарання у виді позбавлення волі на строк від 5 до 15 років за створення та діяльність воєнізованих або збройних формувань, не передбачених законом;

2) у санкціях, що передбачають за створення та діяльність злочинних організацій конфіскацію майна як додаткове факультативне покарання або не вміщують цього виду покарання, передбачити конфіскацію майна як додаткове обов'язкове покарання;

3) у санкції ч. 1 ст. 258-5 КК України додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю перевести у факультативне.

Література:

1. Дементьев С. И. Построение уголовно-правовых санкций в виде лишения свободы. Ростов: Изд-во Ростов. ун-та, 1986. 157 с.
2. Карпец И. И. Наказание. Социальные, правовые и криминологические проблемы. Москва: Юрид. лит-ра, 1973. 228 с.
3. Вирок Троїцького районного суду Луганської області від 27.04.2017 р. Справа № 433/813/16-к. Url.: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66263667>
4. Побегайло Э. Ф. О дифференциации уголовной ответственности за некоторые насильственные преступления. *Криминология и уголовная политика*. Москва: Ин-т гос-ва и права АН СССР, 1985. 126 с.
5. Кузнецова Н.Н. Цели и механизм реформы Уголовного кодекса. *Советское государство и право*. 1992. №6. С. 78–86.
6. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 704 с.

References:

1. Dementiev, S.I. Construction of criminal sanctions in the form of imprisonment. Rostov: Publishing House Rostov. Un-ta, 1986. 157 p.
2. Karpets I. I. Punishment. Social, legal and criminological problems. Moscow: Law. liter, 1973. 228 p.
3. The verdict of the Trinity district court of Luhansk region dated April 27, 2017 Case number 433/813/16-k. Url: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66263667>
4. Pobegailo E.F. On the differentiation of criminal responsibility for certain violent crimes. Criminology and criminal policy. Moscow: Institute of State and Law of the Academy of Sciences of the USSR, 1985. 126 p.
5. Kuznetsova N.N. Objectives and mechanism for the reform of the Criminal Code. Soviet state and law. 1992. № 6. P. 78–86.
6. Navrotsky V.O. Fundamentals of criminal-legal qualification: teaching. manual. Kyiv: Yurinkom Inter, 2006. 704 p.